

Analysis of the Role of Social and Cultural Factors in the Development of Ecotourism in Zanjan

Narges Mousavi ^a, Firoozeh Haji Ali Akbari ^{b*}, Homa Droudy ^c.

^a. PhD Student, Department of Management, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

^b. Assistant Professor Department of Management, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

^c. Assistant Professor of Management, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

Abstract

In case of a lack of proper planning and management, tourism development can have major negative effects on economic development, the physical environment, and the social-cultural structure of the society. Based on this, achieving the development of successful and sustainable ecotourism in such a way that it can achieve its goals and create fewer impacts and consequences for the destinations requires understanding the structures and factors that make up the host communities, especially the cultural and social influencing factors. In this research, an attempt was made to investigate the role of social and cultural factors in the development of ecotourism in Zanjan city. The present study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. The statistical population of this research included university professors, employees of the cultural heritage organization, experts in the field of tourism, etc., including 396 people, and the sample size was estimated to be 213 people using Cochran's formula. The validity of the research tool was calculated using the confirmatory factor analysis model and its reliability was calculated using Cronbach's alpha. Data analysis was done using SPSS and AMOS software with descriptive statistics and structural equation modeling. The findings showed that cultural factors with a path coefficient of 0.48 have a positive and significant effect on the development of ecotourism in such a way that this factor can explain 23% of the variance of the dependent variable. Also, the results of the research showed that social factors with a path coefficient of 0.38 have a positive and significant effect on the development of ecotourism in Zanjan city so this factor can predict 14.4% of the variance of the dependent variable.

Keywords: Social Factors, Cultural Factors, Development of Ecotourism, Zanjan City.

---

*. Corresponding author (E-mail: firouzehajialiakbari@gmail.com)

<http://doi.org/10.22059/JUT.2022.334502.982>

Received: 26 December 2021; Received in revised form: 1 March 2022; Accepted: 25 April 2022

Copyright © 2022 The Authors. Published by University of Tehran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

In recent years, managers and planners in the city of Zanjan, as one of the historical and influential regions of Iran, have been trying to improve the position of this destination in the tourism industry. This region has long played a special role in the exchanges of civilizations due to its economic, cultural and political position as well as due to its special geographical location. Zanjan city is a source of cultural and tourism assets that in the presence of numerous historical monuments, creating maps in cultural and historical events, mirrors and ceremonies, the unique and rooted lifestyle of its inhabitants throughout history, literary resources and scientific, cultural and civil institutions, and in general, a collection of cultural heritage and tourist attractions. Paying attention to this region's social and cultural structure in the development plans as a tourist destination and using the tourism development strategy can contribute to the economic, social and cultural growth and revive the atmosphere of this region. Accordingly, the present study, while addressing the theoretical gap of tourism in which the role and position of social and cultural factors in the development of ecotourism has been neglected, seeks to answer the basic question as follow:

-What effect social and cultural factors on the development of ecotourism in Zanjan?

Methodology

The present study is applied and descriptive-analytical research in terms of purpose and method, respectively. A questionnaire was used to collect information. The questionnaire questions were designed using a range of five Likert options from strongly agree to disagree strongly. The statistical population of this study included university professors, employees of the Cultural Heritage Organization, experts in the field of tourism, etc., including 396 people. The sample size was estimated at 213 people using Cochran's formula. The validity of the questionnaire was confirmed in two stages of face and face validity by obtaining opinions from professors and experts and divergent validity was calculated by

calculating the mean-variance index (AVE). The reliability of the questionnaire was measured by calculating Cronbach's alpha and calculating the combined reliability coefficient (CR) and was confirmed. In this study, SPSS and AMOS software programs were used to analyze the research data.

Results and discussion

The findings of this study indicated that in connection with the hypothesis that cultural factors have a significant effect on the development of ecotourism in Zanjan. The path coefficient (0.48) is estimated. Also, in such a way that the value of T statistic obtained is equal to 5.67 and is greater than 1.96. In addition, the value of the significant level obtained is equal to 0.001, since the value of the significant level obtained is less than 0.05; therefore, this path coefficient is significant and the research hypothesis is confirmed, so it can be said that cultural factors have a significant impact on the development of ecotourism in Zanjan. Also, according to the value of the obtained path coefficient, it can be stated that 23% of the variance of the variable depends on cultural factors, which include the components of cultural heritage protection, cultural exchanges, handicraft development, development and expansion of eco-lodges, tourism, and cultural attractions of the region, can be explained.

In connection with the social factors hypothesis, it significantly affects the development of ecotourism in Zanjan. The path coefficient (0.38) is estimated. Also, the T statistic value obtained is equal to 3.89 and is greater than 1.96. In addition, the value of the obtained significant level is equal to 0.003, since the value of the significant level obtained is less than 0.05. Therefore, this path coefficient is significant and the research hypothesis is confirmed, so it can be said that social factors have a significant impact on the development of ecotourism in Zanjan. Also, according to the value of the obtained path coefficient, it can be stated that 14.4% of the variance of the dependent variable can be explained by social factors, which include the components of social interaction, security, participation, and education.

Conclusion

Findings from the test of research hypotheses also showed that cultural factors positively affected the development of ecotourism in Zanjan. In fact, because tourism itself is a cultural thing, more than other modern phenomena of human life, its development is influenced by cultural factors and components. Based on this finding, it can be said that attention to cultural factors and components has an important place in the planning and management of tourism development. In managing attractions, especially in coordination with the destination, attention should be paid to tangible and intangible cultural components. Take measures to manage the cultural exchanges of the destination and guests. Due to its cultural and indigenous roots, cultural factors have a high impact on tourism development and provide an opportunity to attract tourists seeking authentic experiences in areas with

cultural treasures, which can lead to the development of tourism and thus lead to economic benefits for tourism purposes. Therefore, the protection of cultural factors, including cultural and historical heritage, while maintaining the attractiveness of tourism destinations will lead to better development of these destinations. The second hypothesis test findings showed that social factors had a positive and significant effect on the development of ecotourism. Based on this result, it can be claimed that by strengthening the social components in tourism destinations while helping to develop tourism better, its negative effects on local communities are reduced. At the same time, its positive effects are strengthened, and more social development opportunities are forthcoming. The goals are set. Accordingly, destinations with stronger social infrastructure can enjoy more benefits and positive effects of tourism development.

تحلیل نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در توسعه گردشگری بوم‌گردی شهرستان زنجان*

نرگس موسوی – دانشجوی دکتری گروه مدیریت، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران
فیروزه حاجی‌علی‌اکبری^۱ – استادیار گروه مدیریت، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران
هما درودی – استادیار گروه مدیریت، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

چکیده

در صورت عدم برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب، توسعه گردشگری می‌تواند تأثیرات منفی عمده‌ای بر توسعه اقتصادی، محیط فیزیکی و ساختار فرهنگی اجتماعی جامعه برجای بگذارد. بر این اساس دستیابی به توسعه گردشگری بوم‌گردی موفق و پایدار به‌گونه‌ای که بتواند به اهداف خود دست‌یافته و تأثیرات و پیامدهای کمتری برای مقاصد ایجاد نماید نیازمند شناخت ساختارهای و عوامل تشکیل‌دهنده جوامع میزبان بخصوص عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذار می‌باشد. در این تحقیق تلاش شد نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در توسعه گردشگری بوم‌گردی شهرستان زنجان مورد بررسی قرار گیرد. مطالعه حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این تحقیق شامل اساتید دانشگاه، کارمندان سازمان میراث فرهنگی، خبرنگاران حوزه گردشگری و... مشتمل بر ۳۹۶ نفر بود که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۲۱۳ نفر برآورد گردید. روایی ابزار تحقیق با استفاده از مدل تحلیل عاملی تأییدی و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS با روش آمار توصیفی و مدل‌سازی معادلات ساختاری انجام شد. یافته‌ها نشان داد که عوامل فرهنگی با میزان ضریب مسیر ۰/۴۸ بر توسعه گردشگری بوم‌گردی تأثیر مثبت و معناداری دارد به‌گونه‌ای که این عامل قادر است که ۲۳ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نماید. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که عوامل اجتماعی با میزان ضریب مسیر ۰/۳۸ بر توسعه بوم‌گردی شهرستان زنجان تأثیر مثبت و معناداری دارد به‌گونه‌ای که این عامل قادر است که ۱۴/۴ درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش‌بینی نماید.

واژگان کلیدی: عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، توسعه گردشگری بوم‌گردی، شهرستان زنجان.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم نرگس موسوی در رشته مدیریت به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان می‌باشد.

Email: firouzehajialiakbari@gmail.com

۱. نویسنده مسئول

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۵

مقدمه

در دوران کنونی گردشگری یکی از صنایع با رشد بسیار زیاد جهان محسوب می‌شود. مطالعه روند سفرهای گردشگری جهانی نشان می‌دهد که میزان آن از ۵۲۸ میلیون نفر در سال ۱۹۹۵ به ۱,۳۲۶ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته است، این افزایش با نرخ سالانه ۹ درصد در قاره آفریقا که بیشترین میزان افزایش را دارا است، تجربه شده است (UNWTO, 2018: 6). متناسب با این رشد نیز گردشگری در تحقیقات ابزاری جهت افزایش سرزندگی اقتصادی از طریق تشویق احیای اجتماعی و بهبود شرایط زندگی معرفی شده است. در واقع، گردشگری از عناصری است که همانند بیشتر جوامع به صورت ملموسی در اقتصادهای در حال گذار نیز تغییر ایجاد می‌کند. همچنین گردشگری به عنوان ابزاری جهت متنوع ساختن و استقلال اقتصاد مقاصد از منابع مالی حاصل از اقتصاد تک‌محصولی محسوب می‌شود (Sheresheva & Kopiski, 2016: 266). همچنین گردشگری دربرگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و سرزمین با ظرفیت‌های گردشگری و فراغت و کنش متقابل میان آن‌هاست که در فضاهای جغرافیایی آثار مختلفی برجای می‌نهد (Briedenhann & Wickens, 2004: 73). بر این اساس، بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه از صنعت گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار مقاصد یاد می‌کنند و بر این باورند که گردشگری بوم‌گردی، به عنوان موضوعی چند ارزشی از راهکارهای مهم نیل به توسعه پایدار بشمار می‌رود. متناسب با این دیدگاه نیز در راستای ترویج توسعه، توسعه گردشگری بوم‌گردی به یکی از مکانیسم‌های اصلی ایجاد رشد مناطق در بسیاری از کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است.

در زمان حاضر گردشگری به یکی از مهم‌ترین منابع درآمد، اشتغال و توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی مبدل شده و به شکل فراگیر و جهانی درآمده و تمامی جنبه‌های زندگی افراد را تحت تأثیر قرار داده است (Christou & Sharpley, 2019: 39). به حداقل رساندن تأثیر منفی بر محیط‌زیست، حمایت از فرهنگ‌های محلی و کمک به رفاه اقتصادی جوامع میزبان و همچنین، ذی‌نفعان از اصول اساسی بوم‌گردی است. این رویکرد از گردشگری دارای قابلیت‌هایی از جمله ترویج گردشگری پایدار در منطقه، کمک به توسعه مناطق محروم و به حاشیه رانده شده، کاهش فقر، ارائه ارتباطات بخشی بهتر، کاهش خروج ارز از کشور، اشتغال محلی و ترویج توسعه پایدار است. بنابراین، بوم‌گردی به مثابه رویکردی مورد اجماع برای آشتی میان حفاظت از محیط‌زیست و توسعه اقتصادی، به ویژه در جوامع در حال توسعه است (میرزاده کوهشاهی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۶). در واقع در فرایند توسعه، اغلب شاخص‌های اقتصادی هستند که بیشترین توجه را به خود جلب می‌کنند. از این منظر نیز گردشگری بوم‌گردی به عنوان جذابیت شناخته می‌شود زیرا باعث ایجاد ارزآوری، افزایش اشتغال و درآمد برای مردم محلی، جذب سرمایه‌های توسعه‌ای و ترویج استقلال اقتصادی می‌شود (Thetsane, 2019: 125). به این ترتیب، می‌توان استدلال کرد که گردشگری بوم‌گردی سطح رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد که باعث افزایش رفاه اجتماعی و ثبات جوامع محلی می‌شود. با این وجود توسعه گردشگری بوم‌گردی تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی متفاوتی را در زندگی جامعه میزبان ایجاد می‌کند که برخی از آن‌ها سودمندتر از دیگران است (Stylidis et al., 2014: 265). بنابراین، مشارکت ساکنان محلی برای پایداری صنعت گردشگری در هر مقصدی ضروری است (Gursoy et al., 2010: 384)، درک دیدگاه ساکنان می‌تواند ضمن تسهیل سیاست‌ها، تأثیرات منفی بالقوه توسعه گردشگری را به حداقل رسانده و مزایای آن را حداکثر نماید و منجر به توسعه جامعه و حمایت بیشتر از گردشگری شود. ارتباط میان صنعت گردشگری و جامعه میزبان و فرهنگ آن یک ارتباط دیالکتیک و دوسویه است. به عبارت دیگر، گردشگری و فرهنگ نباید به عنوان دو مفهوم مجزا و مستقل نگریسته شوند. دوسویه بودن این رابطه را در قالب دو واژه فرهنگی شدن صنعت گردشگری و توریستی شدن فرهنگ جامعه میزبان تعبیر کرده‌اند (امینی و زیدی، ۱۳۹۴: ۱۵). بنابراین اگر توسعه گردشگری به صورت مناسبی برنامه‌ریزی و مدیریت نشود، توسعه گردشگری می‌تواند تأثیرات منفی عمده‌ای بر توسعه اقتصادی، محیط فیزیکی و ساختار فرهنگی اجتماعی جامعه برجای بگذارد. بر این اساس دستیابی به توسعه گردشگری شهری موفق و پایدار به گونه‌ای که بتواند به اهداف خود

دست‌یافته و تأثیرات و پیامدهای کمتری برای مقاصد ایجاد نماید نیازمند شناخت ساختارهای و عوامل تشکیل‌دهنده جوامع میزبان بخصوص عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذار می‌باشد.

در سال‌های اخیر نیز مدیران و برنامه‌ریزان در شهرستان زنجان به‌عنوان یکی از مناطق تاریخی و تأثیرگذار ایران، در تلاش برای بهبود جایگاه این مقصد در صنعت گردشگری هستند. این منطقه از دیرباز به دلیل جایگاه اقتصادی، فرهنگی و سیاسی و همچنین به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود، نقش ویژه‌ای در تبادلات تمدنی را بر عهده داشته است. شهرستان زنجان منبعی از دارایی‌های فرهنگی و گردشگری است که در وجود آثار تاریخی متعدد، نقش‌آفرینی در رویدادهای فرهنگی و تاریخی، آیین‌ها و مراسمات، سبک زندگی منحصربه‌فرد و ریشه‌دار ساکنان آن در طول تاریخ، منابع و سرمایه‌های ادبی و نهادهای علمی، فرهنگی و تمدنی و به‌طور کل مجموعه از میراث فرهنگی و جاذبه‌های گردشگری تبلور می‌یابد. توجه به ساختار اجتماعی و فرهنگی این منطقه در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای آن به‌عنوان مقصدی گردشگری و نیز استفاده از استراتژی توسعه گردشگری در آن، می‌تواند ضمن کمک به رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به احیای فضای این منطقه بیانجامد. بر این اساس تحقیق حاضر ضمن پرداختن به شکاف تئوریک موجود در مبانی نظری گردشگری که در آن از نقش و جایگاه عوامل اجتماعی و فرهنگی مقاصد در توسعه گردشگری بوم‌گردی غفلت شده است، باهدف پاسخگویی به این سؤال اساسی که عوامل اجتماعی و فرهنگی چه تأثیری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی شهرستان زنجان دارند؟ انجام شده است.

مطالعات مرتبط با موضوع تحقیق حاضر در دو بخش مطالعات داخلی و خارجی ارائه شده است؛

امین بیدختی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی رابطه تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی با توسعه گردشگری پایدار را بررسی نمودند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که مشارکت اجتماعی به‌طور مستقیم بر توسعه گردشگری پایدار اثر مستقیم دارد. زارع اشکذری و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی نشان دادند که جاذبه‌های میراث فرهنگی نقش مثبتی در توسعه و جذب گردشگری شهری در ایران مرکزی داشته است. حیدری و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماع محلی در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری کشاورزی را موردبررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که عامل اقتصادی مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر مشارکت پاسخگویان در ایجاد و توسعه گردشگری کشاورزی است. دیوسالار (۱۳۹۵) در تحقیقی نشان داد که صنایع‌دستی در اقتصاد گردشگری روستاهای کوهپایه‌ای شهرستان بهشهر نقش مثبتی ایفا می‌کند. ورهامی و حامدی نسب (۱۳۹۶) در تحقیقی تأثیر فرهنگ بر رشد اقتصادی و گردشگری را با استفاده شاخص هافستد موردبررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که فرهنگ، گردشگری و رشد اقتصادی باهم مرتبط بوده و عامل فرهنگ یکی از عوامل مهم جذب گردشگر است و باید در راستای بهبود شاخص‌های فرهنگی، تلاش همه‌جانبه‌ای صورت گیرد. ابراهیم پور و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت توسعه گردشگری پایدار با نقش میانجی اثرات گردشگری در شهر سرعین را موردبررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار سرمایه اجتماعی با سه متغیر اثرات اقتصادی گردشگری، اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری و متغیر مشارکت در توسعه گردشگری پایدار بود. شمس‌الدینی و سنایی مقدم (۱۳۹۷) تحقیقی با عنوان تحلیلی بر سنجش زیرساخت‌های گردشگری در فضای شهر زنجان انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که هزینه اقامت بیشترین تأثیر را در انتخاب گردشگران برای اقامت در هتل‌ها و مسافرخانه‌های شهر زنجان دارا می‌باشد. این مسئله حاکی از این واقعیت است که اکثر گردشگرانی که وارد شهر زنجان می‌شوند؛ از طبقه متوسط یا حتی پایین‌تر می‌باشند که تمایل چندانی برای پرداخت هزینه‌های بالا و اقامت در مکان‌های لوکس ندارند. شیران جنگ و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی رابطه بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی و فرهنگی با توسعه صنعت گردشگری در شهرهای محمودآباد، نور، رویان را موردبررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی و فرهنگی با توسعه صنعت گردشگری در شهرهای مورد مطالعه رابطه معنی‌داری وجود دارد. خواجه نبی و همکاران (۱۳۹۸)

در تحقیقی نقش ساختارهای اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی در رشد و توسعه گردشگری شهری در شهر گلوگاه را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که ساختارهای اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی در رشد و توسعه گردشگری در شهر مورد مطالعه تأثیر مثبتی داشته است. سلیمی سبحان و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیق نشان دادند که امنیت اجتماعی بر توسعه مقصدهای گردشگری مرزی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیق نشان دادند که اقامتگاه‌های بوم گردی در توسعه گردشگری روستایی در نواحی روستایی شهرستان خور و بیابانک تأثیر مثبتی بر عهده داشته‌اند.

هانگ^۱ و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیقی دلایل فرهنگی تفاوت مشارکت جامعه در توسعه گردشگری در ملل مختلف را بررسی نمودند. نتایج این تحقیق نشان داد که چهار مخلفه فرهنگی، فاصله از قدرت، فردگرایی/جمع‌گرایی، اجتناب از عدم قطعیت و جهت‌گیری آینده بر توسعه گردشگری و میزان مشارکت ساکنان تأثیرگذار است. استایلیدس^۲ و همکاران (۲۰۱۴) تحقیقی با عنوان حمایت ساکنان از توسعه گردشگری: نقش تصویر محل سکونت و تأثیرات گردشگری درک شده انجام دادند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که حمایت ساکنان تأثیر معنی‌دار و مثبتی بر توسعه گردشگری دارد. سینکلار - ماراچ و گورسوی^۳ (۲۰۱۶) تحقیقی با عنوان یک مدل مفهومی از حمایت ساکنان از توسعه گردشگری در کشورهای درحال توسعه انجام دادند. آنان در تحقیق خود درک ساکنان از توسعه گردشگری با توجه به تأثیرات مثبت و منفی درک شده مورد بررسی قرار داده و حمایت ساکنان از گردشگری با توجه نگرش آن‌ها نسبت به توسعه آن ارزیابی نمودند. و به ترتیب، نظریه‌های نهادی، مبادله اجتماعی و هویت برای ارائه پشتیبانی نظری از نه گزاره تحقیق مورد استفاده قرار دادند. تان^۴ و همکاران (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان تأثیر دل‌بستگی جامعه و حمایت ساکنان بر پایداری مقصد: شواهدی از مقصدهای معنوی و اجتماعی در ویتنام انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که دل‌بستگی اجتماعی و حمایت ساکنان تأثیر مستقیمی بر مزایای درک شده و پایداری مقصد دارد. ایسی^۵ و همکاران (۲۰۲۱) تحقیقی با عنوان تسهیل همکاری و مشارکت جامعه در توسعه گردشگری: مورد جنوب شرقی نیجریه انجام دادند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که برای توسعه یک مقصد گردشگری دوستدار گردشگران و حفظ همکاری و مشارکت جامعه، ذینفعان به آموزش گردشگری و فرصت‌های مشارکت در برنامه‌ریزی نیاز دارند.

مبانی نظری

گردشگری بوم گردی شکل بسیار مهمی از گردشگری است. این بخش از گردشگری مقدار کمی از توجهات محققین در حوزه‌های گردشگری را به خود جلب نموده است. این عدم توجه به‌طور خاصی در بخش مرتبط ساختن تحقیقات نظری با مطالعات گردشگری روی داده است. در نتیجه، با وجود اهمیت آن، گردشگری بوم گردی به‌صورت ناقص تعریف شده و به‌طور مبهمی مورد بررسی و ادراک قرار گرفته است. بعد از دهه ۱۹۸۰ شاخه‌ای از تحقیقات موجود در زمینه گردشگری با استفاده از روش‌های نظام‌مندی بر روی بررسی گردشگری تمرکز نمودند (Edwards et al., 2008: 1038). بوم گردی (اکوتوریسم) شکلی از گردشگری دوران پست‌مدرنیسم به شمار می‌آید که با ساختارهای اقتصادی اجتماعی جوامع محلی رابطه‌ای نزدیک دارد و از طریق ایجاد فرصت‌های شغلی، منابع درآمدی و نظایر آن، نقشی مهم در توسعه مناطق روستایی ایفا می‌کند. همچنین، بوم گردی به‌مثابه ابزاری قدرتمند برای حفاظت از تنوع زیستی و فرهنگ‌های محلی مطرح است (میرزاده کوهشاهی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۶). نخستین بار واژه اکوتوریسم در جهان در سال ۱۹۸۸ میلادی، توسط کبالوس لاسکورین اسپانیایی به‌کاربرده شد که در حال حاضر، معادل آن در زبان فارسی بوم گردی است. در بوم گردی تمرکز گردشگران در طبیعت، بر طبیعت جاندار همچون جنگل‌ها و .... مدنظر است (نکوئی صدری و همکاران،

1 .Hong

2 .Stylidis

3 .Sinclair-Maragh & Gursoy

4 .THAN

5 .Eyisi

6 .Lascurain

۱۴۰۰: ۸۶). تعاریف گوناگونی از بوم‌گردی ارائه شده است؛ تعریف لاسکورین از بوم‌گردی به این شرح است: «سفر به نقاط بکر و دست‌نخورده طبیعی باهدف مطالعه، تحسین و لذت بردن از مناظر و پوشش گیاهی و جانوری و نیز هر نوع غنای فرهنگی آن منطقه از گذشته تا حال که در این نواحی وجود دارد» (نکوئی صدری و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۶). همچنین به نظر می‌رسد که آگاهی در حال رشدی در محیط گردشگری جهانی درباره نیاز به گردشگری پایدار هماهنگ با مقاصد وجود دارد، زیرا که در آن گردشگری جایگاه رهبری را در اقتصاد محلی به عهده نگرفته بلکه در فضای متنوع شهری و اتمسفر مصرف فرهنگی آن مشارکت می‌کند (Bellini & Pasquinelli, 2016: 338). در واقع گردشگری بوم‌گردی همواره به عنوان یکی از ابزارهای توسعه اقتصادی برای جوامع محلی و مقاصد بوده است. ابزاری که موجب ایجاد عوامل بهبوددهنده کیفیت زندگی جامعه میزبان می‌شوند، می‌توان این عوامل را مواردی همچون اشتغال، فرصت‌های سرمایه‌گذاری، فستیوال‌ها و جشن‌ها، منابع جدید مالیاتی، رستوران‌ها، خدمات اسکان، جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی و تفریحات دانست (Andereck et al., 2005: 1057). بر این اساس بوم‌گردی به عنوان شکلی پایدار از گردشگری طبیعت‌محور و تجربه‌گرا در سال‌های اخیر مورد اقبال نهادهای سیاست‌گذار قرار گرفته است و مسافران بوم‌گردی ترجیح می‌دهند سفرهایی را تجربه کنند که ضمن نزدیک شدن به طبیعت امکان آشنا شدن با فرهنگ بومی منطقه را ایجاد نماید (سعیدی، ۱۳۹۹: ۱۴). بوم‌گردی با بهره‌گیری خردمندان از منابع طبیعی و محیط‌زیست نقش مهمی در توانمندسازی جوامع محلی دارد. از جمله نقش‌های اثربخش این نوع گردشگری تأثیر بر وضعیت اقتصادی-اجتماعی جوامع محلی است. در این میان، کسب منافع اقتصادی حاصل از بوم‌گردی، خود منجر به ترغیب ساکنان بومی نسبت به حفظ محیط‌زیست می‌شود. بنابراین بایستی توجه داشت که توسعه پایدار در امر بوم‌گردی مستلزم آن است که منابع طبیعی، فرهنگی و دیگر منابع حفظ شوند تا بدون قربانی کردن نیازهای آتی، منافع جامعه محلی را تأمین کنند (مودودی ارخودی و فردوسی، ۱۴۰۰: ۲۴۲). طرفداران بوم‌گردی معتقدند که بوم‌گردی می‌تواند باعث بهبود کیفیت زندگی هم میزبان و هم مهمان (گردشگر) شده، از محیط‌زیست انسانی و طبیعی حفاظت نموده و نقش اساسی در اقتصاد محلی داشته باشد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۲۲). بر این اساس ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی راهکاری عملی برای رسیدن به توسعه پایدار گردشگری (Giannakis, 2014: 3)، منبع ایجاد فرصت‌هایی برای رسیدن به سودآوری (مرید السادات و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۷: ۸۴) و کلید ایجاد یک تجربه اکوتوریسم لذت‌بخش و معنی‌دار است (Bunruamkaew & Murayama, 2012: 415) که در بسیاری از نقاط دنیا، فرصت‌های بی‌نظیری را برای توسعه مناطق فراهم کرده است (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۴). در بررسی جامعی از منابع موجود در زمینه گردشگری شهری، پیچ و اشورث (۲۰۱۱: ۳) به این نکته اشاره نمودند که گردشگری بوم‌گردی نشانگر شکل مهمی از گردشگری جهانی است. باین وجود عوامل اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار برجذب بازدیدکنندگان به مقاصد بوم‌گردی هنوز در این مبانی مورد غفلت قرار گرفته است. پرداختن به این عوامل به دلیل عدم وجود تعریف جامعی از گردشگری بوم‌گردی امری آسان نیست (Ashworth & Page, 2011: 4). از سوی دیگر، گردشگری قابلیت ایجاد آثار منفی بر کیفیت زندگی جامعه میزبان از جمله، مسائل زیست‌محیطی، افزایش ترافیک، افزایش میزان جرم و جنایت، افزایش هزینه زندگی و ایجاد تغییر در سبک زندگی جامعه میزبان را دارا می‌باشد. بر همین اساس، می‌توان گفت توسعه گردشگری موجب پدید آمدن تغییرات گوناگون اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و محیطی در زندگی جوامع میزبان شده است که برخی از این عوامل فواید بیشتری از موارد دیگر دارند (Lee, 2013: 39). به همین سبب، مشارکت و حمایت ساکنان محلی برای پایداری صنعت گردشگری در هر مقصد گردشگری، امری ضروری به نظر می‌رسد (Gursoy et al., 2010: 384). مشارکت افراد جامعه اغلب یکی از ضروری‌ترین عوامل در توسعه ملی محسوب می‌شود. همچنین در امر گردشگری، حمایت و مشارکت جامعه محلی،

در زمینه □ طرح مدیریت مقصد و دستیابی به یک برنامه‌ریزی مدون به طوری که هم جامعه میزبان و هم جامعه میهمان رضایت کامل داشته باشند، بسیار تعیین کننده است. فهم عوامل و ساختار فرهنگی و اجتماعی می‌تواند پیاده‌سازی سیاست‌هایی را که در پی به حداقل رساندن اثرات منفی احتمالی و به حداکثر رساندن فواید احتمالی هستند را تسهیل نموده و موجب به وجود آمدن حمایت‌های بیشتر برای صنعت گردشگری شود (Pryag et al., 2013: 121). بر این اساس گردشگری در مقاصد بوم‌گردی ضمن به ارمغان آوردن امکانات و فواید جدید، در صورت عدم مدیریت مناسب و در صورت عدم تطبیق آن با شرایط محیطی می‌تواند آثاری را به همراه داشته باشد که لزوماً همواره مثبت نخواهند بود. بر اساس مبانی نظری و پیشینه تجربی ارائه شده، ابعاد عوامل اجتماعی و فرهنگی مقاصد گردشگری در مطالعات حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری مورد توجه بوده و بررسی این تحقیقات نشان می‌دهد که در این مطالعات ارتباط مفاهیم ذکر شده در کنار یکدیگر و در حوزه مدیریت مقاصد گردشگری بوم‌گردی کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس در تحقیق حاضر برای نخستین بار تأثیر مؤلفه‌های ذکر شده و تبعات آن بر توسعه گردشگری بوم‌گردی زنجان مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین با توجه به مطالب ذکر شده در ادبیات نظری و پیشینه تحقیق می‌توان گفت که عوامل اجتماعی و فرهنگی بر توسعه گردشگری مقاصد بوم‌گردی تأثیر معنی‌داری دارد. مبتنی بر این دیدگاه و مطابق با مبانی موجود فرضیه‌های تحقیق تدوین شده و در قالب دو فرضیه ارائه شدند؛

عوامل فرهنگی تأثیر معنی‌داری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی شهرستان زنجان دارد.

عوامل اجتماعی تأثیر معنی‌داری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی شهرستان زنجان دارد.

روش پژوهش

مطالعه حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. سؤالات پرسشنامه با استفاده از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف طراحی شده‌اند. جامعه آماری این تحقیق شامل اساتید دانشگاه، کارمندان سازمان میراث فرهنگی، خیرگان حوزه گردشگری و... مشتمل بر ۳۹۶ نفر بود که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۲۱۳ نفر برآورد گردید. همچنین جهت سنجش متغیرهای تحقیق از پرسشنامه‌های عوامل اجتماعی، فرهنگی و توسعه گردشگری بوم‌گردی استفاده گردید. شاخص‌های پرسشنامه‌های تحقیق از مطالعات مرتبط و پیشینه تحقیق اخذ شده که در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱. شاخص‌ها و گویه‌های مورد استفاده در پژوهش

منابع	گویه‌ها	شاخص‌ها	متغیر
عنابتانی و همکاران lee(2013)، (۱۳۹۷)	انجام مواردی مانند (اجرای موسیقی، برگزاری جشن‌های محلی، عرضه غذاهای سنتی در چادرها و...) در روستاهای شهرستان میزان گردشگر را افزایش می‌دهد، با توسعه گردشگری، چشم‌اندازهای طبیعی بکر و گونه‌های جانوری کمیاب می‌توانند گردشگران زیادی را جذب کنند. با توسعه گردشگری امکان تجربه زندگی در شهرستان زنجان و آشنایی با فرهنگ ساکنین برای گردشگران فراهم می‌شود.	اقامتگاه‌های بوم‌گردی	
نکوئی و همکاران (۱۴۰۰)، قدیری و همکاران (۱۳۹۹) GAO et al (2016)	با توسعه گردشگری، بازدید از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی مکان‌های دورافتاده افزایش می‌یابد. با توسعه گردشگری می‌توان میراث فرهنگی خود را به تمام دنیا معرفی کرد. توسعه گردشگری می‌تواند به حفظ بناهای تاریخی، سنتی و آداب و سنن قدیمی کمک کند.	محافظت از میراث فرهنگی و تاریخی	عوامل فرهنگی
Eyisi et al(2021)	توسعه گردشگری در شهرستان زنجان باعث الگوبرداری ساکنان بومی از فرهنگ گردشگران و کمرنگ شدن فرهنگ بومی می‌شود. توسعه گردشگری و افزایش رفت‌وآمدها در منطقه، بر ناهنجاری‌های اجتماعی می‌افزاید. حضور گردشگران و آشنایی با آنان، فرهنگ استفاده از اوقات فراغت و فضاهای تفریحی را در بین خانوارهای محلی افزایش می‌دهد.	مبادلات فرهنگی	
Christou, & Sharp(2016)	. با توسعه گردشگری، مردم محلی جهت فروش صنایع‌دستی خود به گردشگران در پی بهبود کیفیت محصولات می‌کوشند. توسعه گردشگری بوم‌گردی به	توسعه صنایع‌دستی	

	ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط تولید صنایع دستی کمک می‌کند. با توسعه گردشگری صنایع دستی محلی به گردشگران معرفی می‌شود.		
Gursoy et al (2010), lee (2013)	تجربه سفرهای پیشین گردشگران به شهرستان بر توسعه گردشگری تأثیر دارد. فراهم کردن امکان تجربه زندگی روستایی برای گردشگران می‌تواند جذابیت منطقه را دوچندان کند. کسب آرامش و تفریح در مناطق بکر و دور از هیاهو شهری بر توسعه گردشگری تأثیر دارد.	جاذبه‌های منطقه	
Bellini et al(2017)	با توسعه گردشگری تبادل فرهنگی و تعاملات، بین مردم (خانوارهای محلی) و گردشگران باعث افزایش اطلاعات، دانش عمومی و تجارب مردم منطقه می‌شود گردشگران به ارتباط با افراد بومی و کسب تجربه جدید علاقه‌مند هستند با توسعه گردشگری، گردشگران می‌توانند به انجام کارهای سنتی (پخت نان، ماهیگیری، دوشیدن شیر حیوانات و...) بپردازند	تعاملات اجتماعی	
سلیمی و همکاران (۱۳۹۸)،	امنیت موردنیاز گردشگران (جامعه میهمان) و امنیت عمومی در شهرستان با استقرار پایگاه محیط‌بانی تأمین شود جهت جلوگیری از ایجاد تعارض بین مردم محلی و گردشگران باید نحوه رفتار صحیح آموزش داده شود توانایی پاسخگویی و کمک به گردشگران توسط پلیس شهرستان	امنیت اجتماعی	عوامل اجتماعی
ورهامی و حامدی نسب (۱۳۹۶)، صالحی و همکاران (۱۳۹۷)، امین بیذختی و همکاران (۱۳۹۴)	با توسعه گردشگری مشارکت مردم محلی، در اداره و مدیریت شهرستان زنجان و ارائه خدمات به گردشگران، بیشتر می‌شود مشارکت بخش خصوصی در توسعه گردشگری ضروری و تأثیرگذار می‌باشد با توسعه گردشگری مشارکت مردم محلی، در ارائه خدمات اقامتی به گردشگران، بیشتر می‌شود	مشارکت	
شیران جنگ و همکاران (۱۳۹۸)، خواجه نبی و همکاران (۱۳۹۸)	تولید و بخش برنامه‌های تلویزیونی درباره جاذبه‌های شهرستان می‌تواند موجب رشد گردشگری شود با توزیع بروشور و کتابچه‌های راهنما در ورودی شهرستان می‌توان جاذبه‌های منطقه را معرفی کرد برپایی نمایشگاه تولیدات محصولات منطقه و صنایع دستی می‌تواند باعث معرفی و رونق دستاوردهای مردم محلی شود	آموزش	
سعیدی (۱۳۹۹)، عنابستانی و همکاران (۱۳۹۷)	دولت می‌تواند با تسهیل و اعطای مجوزهای ساخت و ترمیم اقامتگاه‌های بوم گردی، گردشگری را رونق دهد. با توسعه بوم گردی گردشگران می‌تواند به انجام فعالیت‌های سنتی (پختن نان، دوشیدن شیر، برداشت محصول و...) بپردازند. با توسعه بوم گردی مشارکت جامعه محلی و گردشگران در حفاظت از محیط‌زیست افزایش یافته است. با توسعه بوم گردی می‌توان بازدید از روستاها و مناطق بکر و دورافتاده را رونق بخشید	-	توسعه بوم گردی

پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه آلفای کرونباخ و محاسبه ضریب پایایی ترکیبی (CT) سنجیده شد، مقدار آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی برای هر متغیر، بین صفر و یک می‌باشد و چنانچه مقدار به دست آمده بالاتر از ۰/۷ باشد، پرسشنامه پایایی مناسبی دارد. نتایج حاصل از مقدار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی پرسشنامه که در جدول (۲) نشان داده شده است تأییدکننده پایایی مناسب پرسشنامه مورد استفاده می‌باشد. در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS استفاده شده است.

جدول شماره ۲. پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

متغیرها	AVE	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
عوامل فرهنگی	۰/۸۱۶	۰/۹۳۰	۰/۹۰۶
عوامل اجتماعی	۰/۵۵۶	۰/۸۰۱	۰/۸۹۰
توسعه گردشگری بوم‌گردی	۰/۵۵۹	۰/۸۴۸	۰/۸۴۴

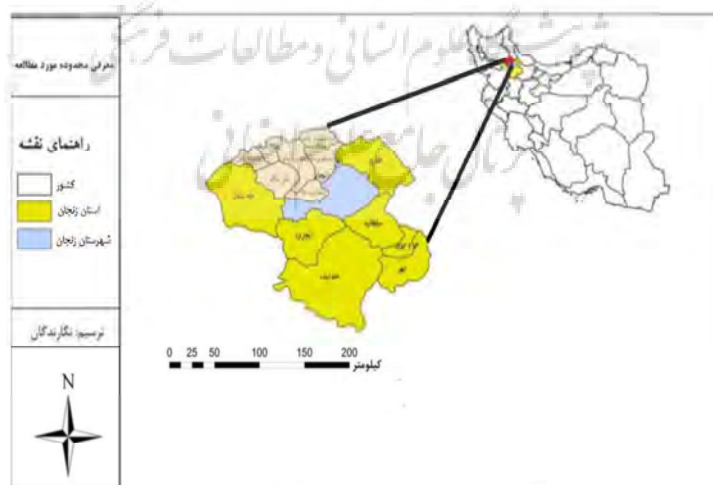
روایی پرسشنامه نیز در دو مرحله روایی صوری و ظاهری از طریق کسب نظر از اساتید و کارشناسان تأیید و روایی واگرا^۱ با محاسبه شاخص میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) تأیید شد. حداقل میزان قابل‌قبول برای میانگین واریانس استخراج‌شده ۰/۵ می‌باشد. مقادیر به‌دست‌آمده برای هر متغیر در جدول شماره (۲) قابل‌مشاهده هستند. روایی واگرا طبق جدول (۳)، مقدار جذر میانگین واریانس استخراج‌شده تمام متغیرهای مرتبه اول از مقدار همبستگی میان آن‌ها بیشتر است که این امر روایی واگرایی مناسب پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳. ماتریس سنجش روایی واگرا به روش فورنل و لارکر

متغیرها	عوامل فرهنگی	عوامل اجتماعی	توسعه گردشگری بوم‌گردی
عوامل فرهنگی	۰/۹۰۳	-	-
عوامل اجتماعی	۰/۶۵۵	۰/۷۴۵	-
توسعه گردشگری بوم‌گردی	۰/۷۸۵	۰/۷۰۹	۰/۷۴۷

محدوده مورد مطالعه

استان زنجان در ناحیه مرکزی شمال غربی ایران واقع شده است. این استان دارای ۸ شهرستان (شامل زنجان، ابهر، ایجرود، خدابنده، خرمدره، سلطانیه، طارم و ماهنشان است که در این تحقیق، شهرستان زنجان به‌عنوان محدوده مورد مطالعه انتخاب شده است. این شهرستان دارای سه بخش مرکزی، زنجانرود و قره پستلو و ۱۲ دهستان و ۳۳۳ روستا می‌باشد. موقعیت جغرافیایی شهرستان زنجان منطبق بر ۴۸ درجه و ۲۸ تا ۳۰ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۶ درجه و ۴۰ تا ۴۱ دقیقه عرض شمالی از خط استوا است. فاصله شهرستان زنجان تا تهران ۳۳۰ کیلومتر می‌باشد و بر اساس آمار سرشماری ۱۳۹۵، جمعیتی معادل ۵۲۱۳۰۲ نفر بوده است (شمس‌الدینی و سنایی مقدم، ۱۳۹۷).

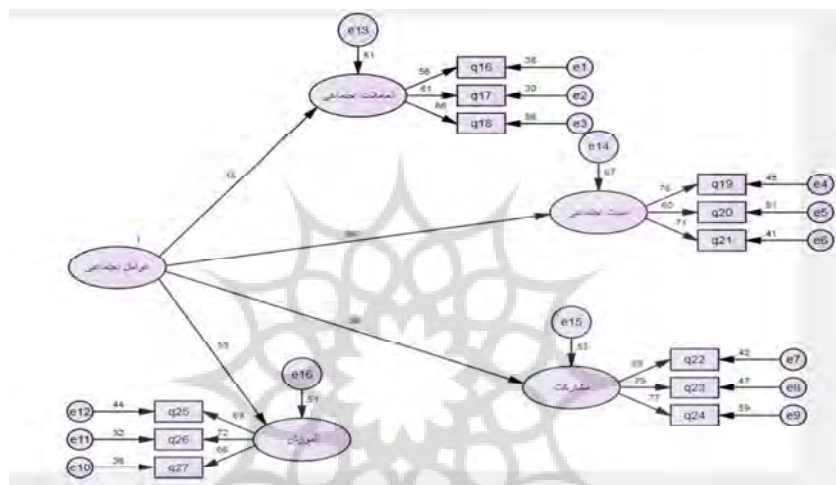

شکل شماره ۱. موقعیت محدوده مورد مطالعه

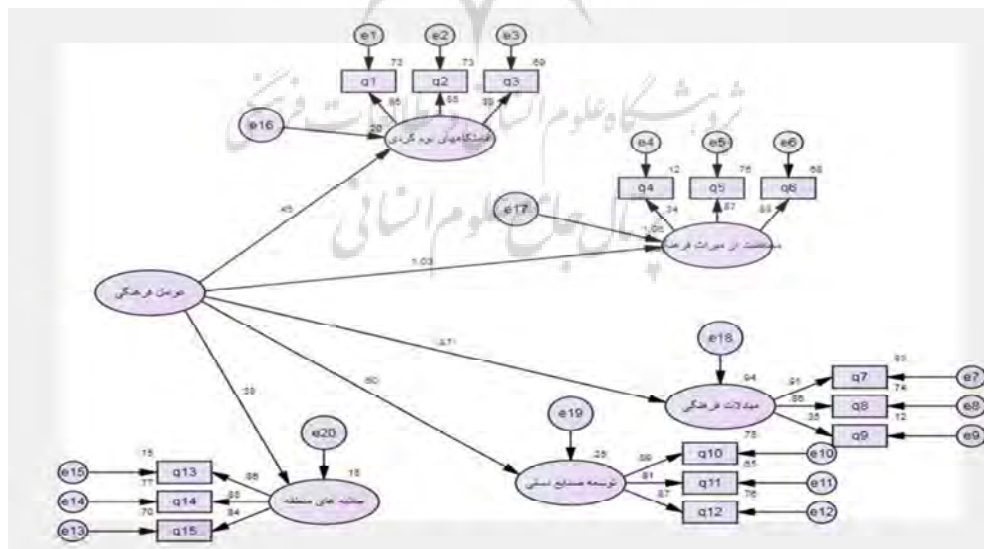
بحث و یافته‌ها

در بخش ارائه نتایج نخست ویژگی‌های جمعیتی جامعه آماری تحقیق ارائه شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که از نظر جنسیت ۱۵۴ نفر از شرکت‌کنندگان مرد و ۵۹ نفر آنان زن و همچنین اکثریت اعضای نمونه آماری تحقیق به تعداد ۱۸۷ نفر، متأهل بوده‌اند. بیشترین افراد در رده سنی ۴۱ تا ۵۰ سال به تعداد ۱۲۱ نفر قرار داشته‌اند. و نیز اکثریت اعضای نمونه آماری تحقیق به تعداد ۱۳۲ نفر، دارای مدرک تحصیلی کارشناسی بوده‌اند.

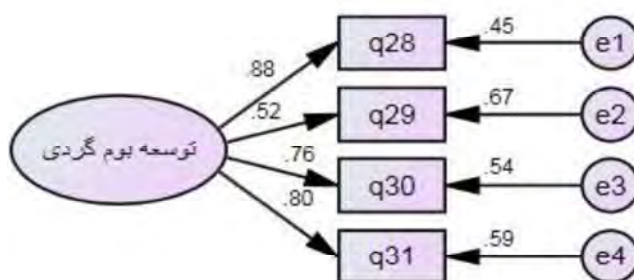
در مدل‌های معادلات ساختاری لازم است تا دو مدل مورد آزمون قرار گیرند. مدل اول، شامل مدل اندازه‌گیری برای متغیرهای پژوهش است. مدل اندازه‌گیری، نشان‌دهنده بارهای عاملی متغیرهای مشاهده‌شده (گویه‌ها) برای هر متغیر مکنون است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقادیر بار عاملی گویه‌های مربوط به هر کدام از متغیرها بیشتر از ۰/۴ بوده و مدل اندازه‌گیری مورد تأیید قرار می‌گیرد (جدول ۲).

شکل شماره ۲. مدل اندازه‌گیری عوامل اجتماعی

شکل شماره ۳. مدل اندازه‌گیری عوامل فرهنگی

شکل شماره ۴. مدل اندازه‌گیری توسعه بوم‌گردی

جدول ۵: نتایج شاخص‌های برازش مدل ساختاری تحقیق

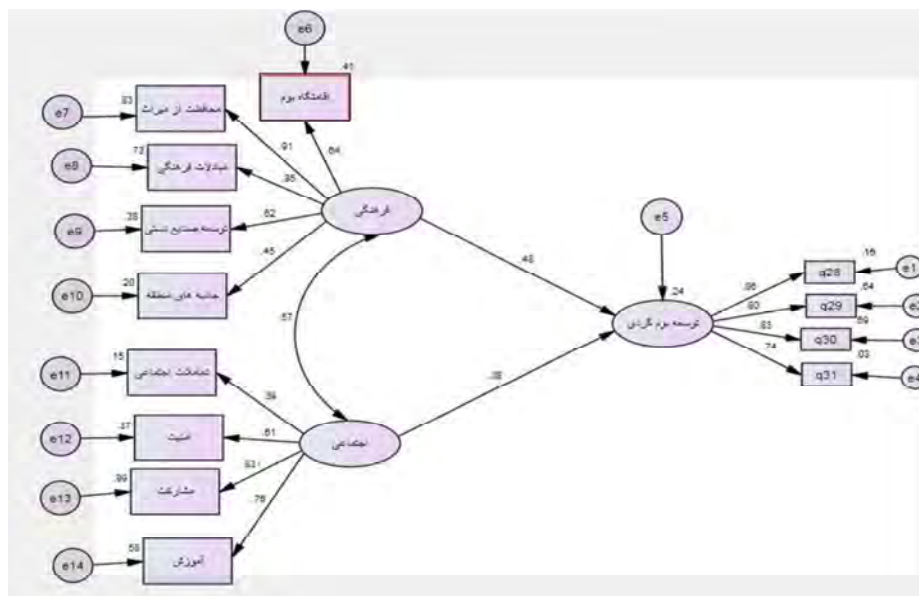
X ²	DF	X ² /DF	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	شاخص‌های برازش
			ملاک کمتر یا مساوی ۰/۰۸	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	حد مجاز
۴۰۵/۴۳۲	۲۳۴	۱/۷۳	۰/۰۴۵	۰/۹۴	۰/۹۱	۰/۹۳	عوامل فرهنگی
۳۹۸/۰۶۵	۲۵۱	۱/۵۸	۰/۰۵۵	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۹۰	عوامل اجتماعی
۲۰۸/۳۴۲	۱۶۷	۱/۲۴	۰/۰۷۶	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۹۵	توسعه بوم‌گردی

میزان انطباق شاخص‌ها برای چارچوب استخراج‌شده به شرح جدول (۵) است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای تحقیق نشان داد مدل‌های اندازه‌گیری مناسب و تمامی اعداد و پارامترهای مدل، معنادار است. شاخص‌های تناسب مدل‌های اندازه‌گیری به شرح جدول (۴) است که نشان‌دهنده مناسب بودن این مدل‌ها است. اولین شاخص، کای اسکویئر هنجار شده است که از تقسیم X بر درجه آزادی به دست می‌آید. مقادیر کمتر از ۳ برای این معیار بسیار مطلوب تلقی می‌شود. شاخص میزان انطباق (AGFI) نیز باید بزرگ‌تر از ۰/۹ باشد، مقادیر بالای ۰/۹ برای شاخص‌های نیکویی برازش (GFI)، هنجار شده برازندگی نشان‌دهنده این است که مدل از برازش مطلوبی برخوردار است. علاوه بر این میزان شاخص RMSEA کمتر از ۰/۰۸ است. بین متغیرهای

پس از آزمون مدل اندازه‌گیری، اکنون لازم است تا مدل ساختاری که نشان‌دهنده رابطه بین متغیرهای مکنون تحقیق است ارائه شود. با استفاده از مدل ساختاری، می‌توان به بررسی فرضیه‌های تحقیق پرداخت. مدل در حالت تخمین استاندارد (ضرایب استاندارد) در قالب شکل (۵) نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، مدل از نظر شاخص‌های تناسب در وضعیت مناسبی قرار دارد؛ زیرا نسبت کای دو بر درجه آزادی برابر با ۱/۵۱ و کوچک‌تر از مقدار مجاز یعنی عدد ۳ و مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۷ و کوچک‌تر از عدد مجاز یعنی عدد ۰/۰۸ است همچنین دیگر شاخص‌های برازش از قبیل AGFI، GFI و NFI در وضعیت مطلوبی قرار دارند از این رو مدل ساختاری پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۶. نتایج شاخص‌های برازش مدل ساختاری تحقیق

X	DF	X /DF	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	شاخص‌های برازش
			ملاک کمتر یا مساوی ۰/۰۸	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	حد مجاز
۶۵۳/۵۹	۴۳۲	۱/۵۱	۰/۰۷	۰/۹۶	۰/۹۸	۰/۹۵	نتایج

شکل شماره ۵. مدل ساختاری پژوهش در حالت ضرایب استاندارد

در ارتباط با فرضیه عوامل فرهنگی تأثیر معناداری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی زنجان دارد. همان‌طور که در شکل ۵ مشاهده می‌شود، ضریب مسیر (۰/۴۸) برآورد شده است. همچنین با به‌گونه‌ای که مقدار آماره T به‌دست‌آمده برابر با ۵/۶۷ شده و از ۱/۹۶ بیشتر است؛ همچنین مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برابر با ۰/۰۰۱ است از آنجایی که مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده کمتر از ۰/۰۵ است، از این‌رو این ضریب مسیر معنادار است و فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد و می‌توان گفت که عوامل فرهنگی تأثیر معناداری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی زنجان دارد. همچنین با توجه به مقدار ضریب مسیر به‌دست‌آمده می‌توان عنوان نمود که ۲۳ درصد از واریانس متغیر وابسته به‌وسیله عوامل فرهنگی که در برگزیده مؤلفه‌های محافظت از میراث فرهنگی، مبادلات فرهنگی، توسعه صنایع‌دستی، توسعه و گسترش اقامتگاه‌های بوم‌گردی و جاذبه‌های فرهنگی منطقه می‌باشد، قابل تبیین است.

در ارتباط با فرضیه عوامل اجتماعی تأثیر معناداری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی زنجان دارد. همان‌طور که در شکل ۵ مشاهده می‌شود، ضریب مسیر (۰/۳۸) برآورد شده است. همچنین با به‌گونه‌ای که مقدار آماره T به‌دست‌آمده برابر با ۳/۸۹ شده و از ۱/۹۶ بیشتر است؛ همچنین مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برابر با ۰/۰۰۳ است از آنجایی که مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده کمتر از ۰/۰۵ است، از این‌رو این ضریب مسیر معنادار است و فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد و می‌توان گفت که عوامل اجتماعی تأثیر معناداری بر توسعه گردشگری بوم‌گردی زنجان دارد. همچنین با توجه به مقدار ضریب مسیر به‌دست‌آمده می‌توان عنوان نمود که ۱۴/۴ درصد از واریانس متغیر وابسته به‌وسیله عوامل اجتماعی که در برگزیده مؤلفه‌های تعاملات اجتماعی، امنیت، مشارکت و آموزش است، قابل تبیین است.

نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نیز نشان داد که عوامل فرهنگی بر توسعه گردشگری بوم‌گردی زنجان تأثیر مثبتی داشته است. در واقع به دلیل اینکه گردشگری خود امری فرهنگی است، بیش از سایر پدیده‌های مدرن زندگی انسانی توسعه آن تحت تأثیر عوامل و مؤلفه‌های فرهنگی قرار می‌گیرد. مبتنی بر این یافته می‌توان گفت که در برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه گردشگری توجه به عوامل و مؤلفه‌های فرهنگی از جایگاه مهمی برخوردار بوده و باید در

مدیریت جاذبه‌ها بخصوص در هماهنگی آن با مقصد به مؤلفه‌های ملموس و ناملموس فرهنگی توجه نموده و اقداماتی جهت مدیریت تبادلات فرهنگی مقصد و میهمانان اتخاذ گردد. نتایج این فرضیه با یافته‌های تحقیق ورهامی و حامدی نسب (۱۳۹۶)، جنگ و همکاران (۱۳۹۸) و خواجه نبی و همکاران (۱۳۹۸) که تأثیرات مثبت عوامل فرهنگی در مقاصد گردشگری را موردبررسی قرار داده‌اند هم‌راستا می‌باشد.

عوامل فرهنگی به دلیل ریشه‌های فرهنگی و بومی آن از قابلیت تأثیرگذاری بالایی بر توسعه گردشگری برخوردار بوده و فرصتی برای جذب گردشگران جویای تجارب اصیل در مناطق حاوی گنجینه‌های فرهنگی فراهم می‌سازد، که می‌تواند به توسعه گردشگری و در نتیجه به منافع اقتصادی برای مقاصد گردشگری منجر گردد. بنابراین حفاظت از عوامل فرهنگی از جمله میراث فرهنگی و تاریخی ضمن حفظ جذابیت مقاصد گردشگری به توسعه بهتر این مقاصد منجر می‌شود. افزایش تعامل میان جامعه میزبان با گردشگران ورودی به مقاصد، احتمالاً ادراک آنان از گردشگری بهبود یافته و در نتیجه با ایجاد رویکرد مثبت در ساکنان، گردشگری در مقاصد شهری توسعه پایدارتری را تجربه می‌کند. یکی از مؤلفه‌های مربوط به عوامل فرهنگی توسعه صنایع دستی است، در واقع ارائه صنایع دستی در قالب توسعه گردشگری به‌عنوان یکی از جاذبه‌هایی که حاوی معانی ملموس و ناملموس با مشارکت جامعه هنرمندان و صنعتگران مقاصد امکان آموزش، تجربه ساخت و خرید صنایع دستی را برای گردشگران ورودی فراهم می‌آورد. چنین ابتکاری ضمن ایجاد منبع درآمد پایداری برای اساتید و فعالین حوزه صنایع دستی در معرض خطر فراموشی، به انتقال دانش و حفظ این صنایع کمک خواهد نموده و در نتیجه توسعه آتی و پایدار گردشگری کمک می‌کند.

یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه دوم تحقیق نشان داد که عوامل اجتماعی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر توسعه گردشگری بوم گردی داشته است. مبتنی بر این نتیجه می‌توان ادعا نمود که با تقویت مؤلفه‌های اجتماعی در مقاصد گردشگری ضمن کمک به توسعه بهتر گردشگری از تأثیرات منفی آن بر جوامع محلی کاسته شده و در عین حال نیز تأثیرات مثبت آن تقویت و فرصت‌های توسعه اجتماعی بیشتری در پیش مقاصد قرار می‌گیرد. بر این اساس مقاصد با زیرساخت‌های اجتماعی قوی‌تر می‌توانند بیشتر از مواهب و آثار مثبت توسعه گردشگری برخوردار گردند. نتایج این فرضیه با یافته‌های تحقیق امین بیدختی و همکاران (۱۳۹۴)، حیدری و همکاران (۱۳۹۵)، ابراهیم پور و همکاران (۱۳۹۶)، جنگ و همکاران (۱۳۹۸)، تان و همکاران (۲۰۲۰) و ایسی و همکاران (۲۰۲۱) که تأثیرات مثبت عوامل اجتماعی در مقاصد گردشگری را موردبررسی قرار داده‌اند هم‌راستا می‌باشد.

مبتنی بر تئوری مبادله اجتماعی با افزایش بهره‌مندی ساکنان از توسعه گردشگری رویکرد آنان نسبت به طرح‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری بیشتر شده و مشارکت بیشتری در این طرح‌ها از خود نشان می‌دهند. بر این اساس طراحی مدل توسعه گردشگری شهری به‌گونه‌ای که تعاملات اجتماعی ساکنان را بیشتر نماید می‌تواند به توسعه گردشگری بوم گردی منجر گردد.

در ارتباط با مؤلفه امنیت عوامل اجتماعی، در واقع در مقاصد گردشگری به دلیل اهمیت عامل امنیت در ادراک ساکنان، امنیت اجتماعی و افزایش آن می‌تواند به ارزشمند ساختن گردشگری در ذهن ساکنان منجر می‌شود. همچنین توسعه گردشگری در مقاصد منجر به توجه بیشتر مدیران و نهادهای مسئول امنیت برافزایش امنیت در مناطق مورد بازدید گردشگران شده و این امر احساس امنیت اجتماعی ساکنین را افزایش می‌دهد.

درواقع ساکنانی که در طرح‌های گردشگری مشارکت می‌کنند از احتمال بیشتری جهت حمایت از توسعه گردشگری برخوردار هستند. همچنین مشارکت جامعه میزبان در توسعه مقاصد به این دلیل که به آنان اجازه کنترل بر فعالیت‌ها تأثیرگذار بر زندگی‌شان را داده و در نهایت آنان را از فواید توسعه گردشگری آگاه‌تر می‌سازد، مهم و کلیدی است. منطبق بر این باور مشارکت و حمایت ساکنان می‌تواند توسعه گردشگری در شهرها را اثربخش‌تر سازد.

همچنین می‌توان گفت که در مقاصدی که در آن آموزش‌های لازم در زمینه گردشگری و میهمان‌نوازی ارائه می‌شود، ساکنان ضمن احساس مسئولیت بیشتر در مقابل برنامه‌های توسعه گردشگری خود را ملزم به حمایت از این طرح‌ها می‌دانند. بر این اساس با افزایش آموزش‌های مرتبط با گردشگری در میان ساکنان و ذینفعان گردشگری، کیفیت

میهمان‌نوازی و استقبال از گردشگران ورودی افزایش یافته و احتمالاً با بیشتر شدن میزان ماندگاری گردشگران، گردشگری در مقاصد توسعه پایدارتری را تجربه می‌کند.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) ابراهیم‌پور، حبیب؛ بابایی، یاور و سخندان، الناز. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت در توسعه گردشگری پایدار با نقش میانجی اثرات گردشگری (مطالعه موردی: شهر سرعین). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶ (۲۲)، ۱۱۸-۱۴۳.
- ۲) امین بیدختی، علی‌اکبر؛ جعفری، سکینه و فرهادی، وحید رضا. (۱۳۹۴). رابطه تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی با توسعه گردشگری پایدار: نقش میانجی اثرات ادراک شده. مطالعات مدیریت گردشگری، ۹ (۲۶)، ۳۰-۷.
- ۳) امینی، عباس و زیدی، زهرا. (۱۳۹۴). تأثیرات فرهنگی گردشگری در مناطق روستایی از دید جامعه محلی (مطالعه موردی: روستای ایبانه). فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی، ۳۰ (۲)، ۱۳-۳۲.
- ۴) حیدری، زهرا؛ بدری، سید علی و رضوانی، محمدرضا. (۱۳۹۵). تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماع محلی در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان تنکابن). مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۶ (۲۱)، ۱۳-۲۶.
- ۵) خواجه نبی، فهیمه؛ درویشی، یوسف. کیایی، مریم. (۱۳۹۸). سنجش ساختارهای اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی در رشد و توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر گلوگاه). مطالعات محیطی هفت حصار، ۷ (۲۸)، ۶۱-۷۴.
- ۶) دیوسالار، اسدالله. (۱۳۹۵). نقش صنایع‌دستی در اقتصاد گردشگری روستایی مورد: روستاهای کوهپایه‌ای شهرستان بهشهر. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵ (۱۶)، ۱۶۱-۱۷۴.
- ۷) زارع اشکذری، سیدمحمد؛ سقایی، محسن؛ موسوی، میرنجف و مختاری ملک‌آبادی، رضا. (۱۳۹۵). تحلیلی بر نقش جاذبه‌های میراث فرهنگی در توسعه و جذب گردشگری شهری در ایران مرکزی (مطالعه موردی: شهر یزد). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۸ (۳)، ۴۰۷-۴۲۷.
- ۸) سعیدی، سعیده. (۱۳۹۹). نقش اقامتگاه‌های بومگردی در توسعه گردشگری قومی در زمان بحران: مطالعه موردی استان گیلان. جامعه فرهنگ رسانه، ۹ (۳۴)، ۴۱-۱۱.
- ۹) سلیمی سبحان، محمدرضا؛ فیضی زنگیر، سلمان و غراوی، محمد. (۱۳۹۸). تأثیر امنیت اجتماعی بر ارزش ادراک شده از توسعه مقصدهای گردشگری مرزی مطالعه موردی: شهر مرزی گرمی. فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، ۷ (۳)، ۲۱-۴۱.
- ۱۰) شمس‌الدینی، علی و سنایی مقدم، سروش. (۱۳۹۷). تحلیلی بر سنجش زیرساخت‌های گردشگری در فضاهای شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان). مجله گردشگری شهری، ۵ (۳)، ۶۵-۸۲.
- ۱۱) شیران جنگ، پریسا؛ عباسی اسفنجیر، علی‌اصغر و رحمانی فیروزجاه، علی. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی و فرهنگی با توسعه صنعت گردشگری (مطالعه موردی: شهرهای محمودآباد، نور، رویان). پژوهش اجتماعی، ۱۱ (۴۴)، ۱۰۴-۱۲۶.
- ۱۲) صالحی، صادق؛ ابراهیمی، لیلا و فتاحی، ناصر. (۱۳۹۷). مشارکت محلی و توسعه بوم‌گردی (مطالعه موردی روستای جنت رودبار). فصلنامه علمی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۶ (۳)، ۱۳۶-۱۲۱.
- ۱۳) عنابستانی، علی‌اکبر؛ گیاهی، حسن و مهدی جوانشیری. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (نمونه: روستای رادکان شهرستان چناران). فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، ۸ (۲)، ۱-۲۴.
- ۱۴) قدیری معصوم، مجتبی؛ مینایی، مه‌رسا و دربان آستانه، علیرضا. (۱۳۹۹). نقش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در توسعه گردشگری روستایی در نواحی روستایی شهرستان خور و بیابانک. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۹ (۳۲)، ۳۳-۴۲.
- ۱۵) مرید السادات، پگاه و افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین. (۱۳۹۷). ارزیابی وضعیت توسعه پایدار کشاورزی با رویکرد کارآفرینانه،

- مطالعه موردی: استان خوزستان. برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۲۲ (۳)، ۱۱۱-۸۰.
- ۱۶) مودودی ارخودی، مهدی و فردوسی، سجاد. (۱۴۰۰). تبیین نقش بوم‌گردی در توسعه جوامع روستایی (مورد مطالعه: روستای افین). کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۹ (۱۱)، ۲۵۷-۲۴۱.
- گددمیرزاده کوهشاهی، مهدی؛ شهدادی، علی و رستمی، منا. (۱۳۹۸). تحلیل ظرفیت‌های محلی برای توسعه بوم‌گردی در روستای بنگلایان بندرعباس. فصلنامه روستا و توسعه، ۲۲ (۱)، ۷۰-۴۵.
- ۱۸) نکوئی صدری، بهرام؛ حیدری بروجنی، الهه و فهرست، فاطمه. (۱۴۰۰). رابطه انگیزه‌های بوم‌گردی و بازدید مجدد از منطقه گردشگری در منطقه سلیمان تنگه ساری، استان مازندران. مطالعات اجتماعی گردشگری، ۲۰ (۱۷)، ۱۰۶-۸۳.
- ۱۹) ورهامی، ویدا و حامدی نسب، مریم. (۱۳۹۶). تأثیر فرهنگ بر رشد اقتصادی و گردشگری. میراث و گردشگری، ۲ (۵)، ۱۳۹-۱۳۶.

References

- 1) Amin Bidokhti, A., Jafari, S., farhadi, V. (2015). The Relationship of Community Attachment and Community Involvement with Sustainable Tourism Development: The Mediating Role of Perceived Effects. *Tourism Management Studies*, 9(26), 7-30.
- 2) Amini, A. & Zaidi, Z. (2015). Cultural effects of tourism in rural areas from the perspective of the local community (Case study: Abyaneh village). *Geographical Research*, 30(2), 13-32. [In Persian].
- 3) Anabestani, A., Giyahi, H., & Javanshiri, M. (2018). An Analysis of the Effects of Establishing Ecotourism Residence on Development of Rural Settlements (A Case Study of Radakan Village, Chenaran County). *Journal of Spatial Planning*, 8(2), 1-24. [In Persian].
- 4) Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., & Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of tourism research*, 32(4), 1056-1076.
- 5) Ashworth, G., & Page, S. J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism Management*, 32(1), 1-15.
- 6) Bellini, N., Go, F. M., & Pasquinelli, C. (2017). Urban tourism and city development: notes for an integrated policy agenda. *Tourism and Hospitality Research*, 32(2), 32-45.
- 7) Briedenhann, J., & Wickens, E. (2004). Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-vibrant hope or impossible dream?. *Tourism management*, 25, (1), 71-79.
- 8) Bunruamkaew, K., & Murayama, Y. (2012). Land use and natural resources planning for sustainable ecotourism using GIS in Surat Thani, Thailand. *Sustainability*, 4(3), 412-429.
- 9) Christou, P., & Sharpley, R. (2019). Philoxenia offered to tourists? A rural tourism perspective. *Tourism Management*, 72(4), 39-51.
- 10) Divsalar A. (2016). The Role of Handicrafts in Rural Tourism Economy Case: Foothill Villages of Behshahr County. *Journal Space Economy & Rural Development*, 5(16), 161-174. [In Persian].
- 11) EbrahimPour, H., Babaei, Y., Sokhandan, E. (2017). Examining the Role of Social Capital on the Participation of Host Communities in the Sustainable Tourism Development with the Mediator Role of Tourism Effects (Case Study: Sareyn). *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(22), 118-143. [In Persian].
- 12) Edwards, D., Griffin, T., & Hayllar, B. (2008). Urban tourism research: developing an agenda. *Annals of Tourism Research*, 35(4), 1032-1052.
- 13) Eyisi, A., Lee, D., & Trees, K. (2021). Facilitating collaboration and community participation in tourism development: The case of South-Eastern Nigeria. *Tourism and Hospitality Research*, 21(3), 275-288.
- 14) Gao, Y., & Mayf, L. I. U. J. S. (2016). Study on the coupling coordinative development and types among tourism, urbanization and ecological system: A case study of Beijing-Tianjin-Hebei area. *Journal of Shaanxi Normal University (Natural Science Edition)*, 44, (5), 109-118.
- 15) Ghadiri Masoom, M., Minaei, M., & Darban Astaneh, A. (2021). The role of ecotourism resorts in the development of rural tourism in rural areas of Khor and Biabank. *Space Economics and Rural Development*, 9(32), 23-42. [In Persian].
- 16) Giannakis, E. (2014). The role of rural tourism on the development of rural areas: The case of Cyprus, *Romanian Journal of Regional Science*, 8(1), 1-15.
- 17) Gursoy, D., Chi, C. G., & Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of travel research*, 49(3), 381-394.
- 18) Heydari, Z., Badri, S. (2016). Attitude of Community Participation in the Agricultural Tourism Development Planning. *Geographical Planning of Space*, 6(21), 13-26. [In Persian].
- 19) Hong, H. U. I., Bin, T. A. N. G., & Yang, J. I. N. G. (2010). A Study on Cultural Reasons for Difference on Community Participation in Tourism Development in Different Nations. In *Tourism Forum*, 2(4), 2-15.

- 20) Khje Nabi, F., Darwish, Y., & Kiai, M. (2019). Assessment of economic and socio-cultural structures in the growth and development of urban tourism (Case study: the city of Gulogah). *Environmental Studies Haft Hesar*, 7(28), 61-74. [In Persian].
- 21) Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism management*, 34(4), 37-46.
- 22) Mawdudi Arkhodi, M., & Ferdowsi, S. (2021). Explaining the role of ecotourism in the development of rural communities (Case study: Afin village). *Geographical explorations of desert areas*, 9(1), 241-257. [In Persian].
- 23) Mirzadeh Kouhshahi, M., Shahdadi, S., Rostami, M. (2019). Analysis of Local Capacities for Ecotourism Development in Bangelayan Village in Bandar Abbas County of Iran. *Village and Development*, 22(1), 45-70. [In Persian].
- 24) Murid Al-Sadat, P., & Eftekhari, A. (2016). Assessing the situation of sustainable agricultural development with an entrepreneurial approach, a case study: Khuzestan province. *Geographical planning and space*, 22(3), 80-111. [In Persian].
- 25) Nekouei Sadri, B., Heydari Borujeni, E., & Fehrast, F. (2021). The Relationship between Ecotourism Motivations and Revisiting the Tourist Area in Soleiman Tangeh Sari, Mazandaran Province. *Social Studies in Tourism*, 20(17), 83-106. [In Persian].
- 26) Prayag, G., Hosany, S., & Odeh, K. (2013). The role of tourists' emotional experiences and satisfaction in understanding behavioral intentions. *Journal of Destination Marketing & Management*, 2(2), 118-127.
- 27) Saidi, S. (2020). The role of ecolodges in development of ethnic tourism in Gilan. *Society Culture Media*, 9(34), 11-41. [In Persian].
- 28) Salehi, S., Ebrahimi, L., & Fattahi, N. (2015). Local Participation and Ecotourism Development (Case Study of Janat Rudbar Village). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 6(3), 121-136. [In Persian].
- 29) salimi sobhan, M., Feizi, S., & Yapeng Gharavi, M. (2019). The Impact of Social Security in Boundary Destinations on Perceived Value of Tourism Development and Resident Participation and Support: Emphasizing the Moderating Role of Place Attachment (Case Study of Germi City). *Journal of border studies*, 7(3), 21-48. [In Persian].
- 30) Shamsoddini, A., & Sanaeei, S. (2018). Analysis of tourism infrastructure in the Space cities (A case study: Zanjan city). *Journal of Urban Tourism*, 5(3), 65-82. [In Persian].
- 31) Sheresheva, M., & Kopiski, J. (2016). The main trends, challenges and success factors in the Russian hospitality and tourism market. *Worldwide Hospitality Tourism Themes*, 8 (3), 260-272.
- 32) Shiran jang, P., Abasi Sfajir, A., & Rahmani firozjah, A. (2019). Investigating the Relationship between Social and Cultural Capital Indices with Tourism Industry Development (Case Study: Mahmoud Abad, Noor, Royan Cities). *Journal of Social Research*, 11(44), 104-126. [In Persian].
- 33) Sinclair-Maragh, G., & Gursoy, D. (2016). A conceptual model of residents' support for tourism development in developing countries. *Tourism Planning & Development*, 13(1), 1-22.
- 34) Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., & Szivas, E. M. (2014). Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism management*, 45(5), 260-274.
- 35) Than, T. T., Kieu, T. P. H., Pham, T. A. D., Hoang, T. C. V., TRAN, T. H., Nguyd, H. D., & DAO, T. K. (2020). Impact of community attachment and resident's support on destination sustainability: Evidence from spiritual and community destination in Vietnam, *The Journal of Asian Finance. Economics, and Business*, 7(8), 361-369.
- 36) Thetsane, R. M. (2019). Local community participation in tourism development: The case of Kase villages in Lesotho. *Athens Journal of Tourism*, 6(2), 123-140.
- 37) UNWTO. (2018). *Global report on city tourism, AM reports: Volume 6*. UNWTO, Madrid.
- 38) Verhami, V., & Hamed Nasab, M. (2017). The effect of culture on economic growth and tourism. *heritage and tourism*, 2(5), 136-139. [In Persian].
- 39) Zare Ashkezari, S., Saghaei, M., Mousavi, M., Mokhtari Malekabadi, R. (2016). Analysis of the Role of Cultural Heritage Attractions in Development of Urban Tourism in Central Iran Case Study: Yazd City. *Human Geography Research*, 48(3), 407-427. [In Persian].